

Пампура Ігор Іванович, старший науковий співробітник НДЛ психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України;

Ярема Наталія Юрївна, провідний науковий співробітник НДЛ психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат психологічних наук

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД АСПЕКТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Успішне виконання складних завдань забезпечення протидії злочинності визначається рівнем кадрового потенціалу правоохоронних органів. Тому робота з особовим складом є одним з найважливіших резервів підвищення ефективності оперативно-службової діяльності зазначених структур.

Особливо гостро це питання постає під час психологічного добору, підготовки та психологічного супроводу діяльності особового складу підрозділів поліції особливого призначення.

До психологічних характеристик, що вирізняють діяльність підрозділів поліції особливого призначення, належать такі:

- спрямованість на забезпечення законності й дотримання прав людини;
- необхідність швидко приймати рішення, висока відповідальність за них;
- владні повноваження;
- емоційна насиченість і напруженість, психофізичні навантаження;
- наявність екстремальних чинників;
- толерантність до невизначених ситуацій;
- важливість лідерства, командної роботи підрозділів тощо.

Потрапивши в екстремальні умови, виконуючи професійні дії, кожен працівник зазначеного підрозділу переживає сильні, а подеколи й граничні навантаження. За таких умов він повинен здійснювати аналітичну діяльність, формулювати висновки, приймати рішення, продумувати способи поведінки і дій, мобілізувати власні сили й можливості, долати внутрішні

перешкоди, підпорядковувати свою поведінку обов'язку, виконанню поставлених завдань тощо. Те, що відбувається у психічному світі фахівця, неминуче позначається на якості його професійних дій, причому неоднозначно. На недостатньо професійно, морально і психологічно підготовлених працівників екстремальні ситуації та притаманні їм фактори чинять негативний вплив. У працівників з необхідним рівнем підготовленості зазначені умови, навпаки, обумовлюють мобілізацію ресурсів, чіткість і впевненість у своїх професійних діях.

Діяльність в екстремальних умовах безпосередньо пов'язана з певною формою психічного напруження особистості. Виконуючи професійний обов'язок, працівники систематично мусять витримувати і долати надмірні фізичні й емоційні навантаження, що обумовлює важливість психологічного аспекту їх професійної підготовки, а також подальшого супроводу діяльності. Унаслідок здійснення складних оперативних заходів у працівників можуть спостерігатися перевтома, страх, роздратованість, погіршення сну, втрата апетиту, психологічні зриви, а іноді й психопатологічні зміни. Психічні стани особистості в екстремальних умовах можуть мати такі вияви, як емоційна лабільність, високий рівень тривожності, стан перенапруження, стресу, фрустрації, афекту. Це особливо небезпечно в екстремальній ситуації тривалого характеру, коли немає умов і часу для повноцінного відпочинку й відновлення сил звичним шляхом.

Такі умови професійної діяльності визначають високі вимоги до психічної сфери особистості працівників підрозділів поліції особливого призначення, їх стресостійкості та психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах.

З метою забезпечення ефективного виконання службових завдань, збереження професійного потенціалу необхідною є змістовна професійно-психологічна підготовка та супровід діяльності працівників підрозділів поліції особливого призначення. Ефективність психологічного супроводу в зазначених підрозділах полягає в підготовленості працівників до дій в особливих умовах, адекватній оцінці своєї ролі у виконанні оперативно-службових завдань, можливості прийняття рішення і відповідальності за його реалізацію.

Основною метою такого супроводу є: оптимальне використання психологічних ресурсів працівників, які забезпечують успішне виконання ними оперативно-службових завдань, відновлення, збереження та підвищення працездатності бійців. Загалом систему психологічного супроводу оперативно-службової діяльності можна розглядати в три етапи.

Перший етап – психологічна підготовка до роботи в екстремальних умовах. Заходи, що здійснюються на цьому етапі, включають професійну підготовку, комплектування підрозділу з урахуванням соціально-психологічних закономірностей та індивідуально-особистісних особливостей бійців.

Другий етап – психологічний супровід у процесі виконання поставлених завдань – передбачає заходи щодо психологічного супроводу особового складу під час виконання конкретних оперативно-службових завдань.

Третій етап – психологічна робота з бійцями після виконання завдань – полягає у проведенні заходів щодо психологічної реабілітації працівників, а також використання позитивних наслідків екстремальних ситуацій для оптимізації підготовки особового складу підрозділу.

Накопичено певний досвід психологічної підготовки особового складу підрозділів поліції особливого призначення до діяльності. Із цією метою застосовують різноманітні методи та методики, зокрема: психологічні смуги перешкод, аналіз випадків із практики, рольові тренінги, психотехнічні вправи. У таких підрозділах посилюється роль психотехнік, використання яких дасть змогу розвинути і закріпити здібності, що допоможуть більш ефективно діяти в екстремальних ситуаціях. Поряд із традиційними методами, що використовують елементи індійської йоги, дзенських технік, рукопашної підготовки тощо, можна застосовувати й більш новітні розробки, зокрема, нейролінгвістичне програмування, зупинка внутрішнього монологу, дистантне координатне маніпулювання тощо.

Серед сучасних методів надання психологічної допомоги працівникам після виконання професійних завдань перспективними можуть стати впровадження аутотренінгових комплексів для відновлення, урівноваження та регулювання

психоемоційного стану із застосуванням медіа-ресурсів (десенсибілізація, візуальні й аудіопроекти, спрямовані на психоемоційну регуляцію тощо).

Отже, тривалий вплив стресогенних факторів, наявність постійної загрози для життя, висока ймовірність загибелі, поранення чи отримання травм визначають вимоги не тільки до рівня професійної підготовленості, а й до психологічних якостей особистості, що забезпечують психологічну готовність до діяльності в екстремальних умовах. Тому розробка питань базових принципів, змісту, організації та здійснення психологічного супроводу професійної діяльності працівників підрозділів поліції особливого призначення нині є надзвичайно актуальною.

Панкевич Олег Зіновійович, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: ЕВОЛЮЦІЯ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ ПІДХОДІВ СТРАСБУРЗЬКОГО СУДУ

На наше переконання, було б доволі необачним (а подекуди і просто шкідливим – як для юристів-практиків, так і для дослідників-теоретиків) залишати поза увагою ту обставину, що рецепти розв'язання будь-яких складних правових проблем мають певне філософське підґрунтя, інколи не зовсім усвідомлюване навіть суб'єктами права. Не є винятком і практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), зокрема щодо захисту права на приватність: адже його рішення значною мірою детерміновані свідомою чи несвідомою прихильністю суддів ЄСПЛ до певної філософської позиції, їхніми світоглядно-етичними переконаннями й підходами.

У практиці ЄСПЛ є два магістральні напрями: 1) «право на повагу» як обов'язок невтручання держави у приватну сферу громадян; 2) «право на повагу», що передбачає обов'язок активних дій з боку держави [1, с. 348–349].